

SZTUKA II POŁOWY XX WIEKU

Lata 50-te

EKSPRESJONIZM ABSTRAKCYJNY (Stany Zjednoczone) / **INFORMEL** (europejski odpowiednik Ekspresjonizmu Abstrakcyjnego)

Bezprzedmiotowy/ sztuka bez formy. Nurt malarstwa, który pojawił się około 1945 roku, w którym artystyczna wypowiedź odbywa się za pomocą skontrastowanych plam barwnych lub poszarpanych linii o niespokojnym profilu. Jest to odmiana abstrakcyjnego ekspresjonizmu powstała jako przeciwieństwo abstrakcji geometrycznej. Kierunek charakteryzuje eksperymentalny sposób tworzenia, wykorzystujący najróżniejsze surowce, takie jak: szkło, drewno, odpadki, piasek, puszki itp. Nie obowiązują reguły, wręcz przeciwnie - artystów interesuje dowolność i indywidualizm tworzenia. Duża przypadkowość i do pewnego stopnia brak kontroli nad plamą barwną ze względu na technikę, malarstwo zależne jest od emocji, w związku, z czym emanuje ogromnym ładunkiem emocjonalnym i ekspresją.

Poza tym termin ów używany jest niejednokrotnie jako równoznaczny z **TASZYZMEM**, szczególnie można to zaobserwować w odniesieniu do Francji.

Przedstawiciele w Stanach Zjednoczonych – patrz poniżej

Przedstawiciele w Europie: **Wols, Hans Hartung, Fautrier, Mathieu**

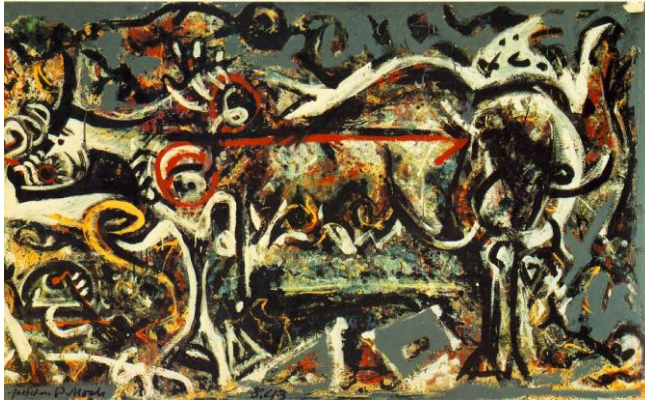
Wols- Pobliska gwiazda

ACTION PAINTING (zjawisko, które wyodrębniamy w amerykańskim Ekspresjonizmie Abstrakcyjnym)

Styl artystyczny wykształcony w latach 1945-1955 wokół twórcy i najwybitniejszego przedstawiciela Jacksona Pollocka. Jest skrajną postacią abstrakcyjnego ekspresjonizmu. Termin odnosi się do sposobu powstawania obrazu, polegającym na swobodnym lecz kontrolowanym działaniu (dripping) farbą na, z reguły ogromnych rozmiarów płótnie, rozłożonym na podłodze. Wykorzystuje się pojęcie automatyzmu gestu.

dripping – drip painting – spontaniczny, gestualny sposób tworzenia polegający na wylewaniu farby z puszki bezpośrednio na płótno.

KANON:

Jackson Pollock-Wilczyca

Numer 1 (lawendowa mgła)

Willem de Kooning, Kobieta I

Franz Kline-Obraz nr2

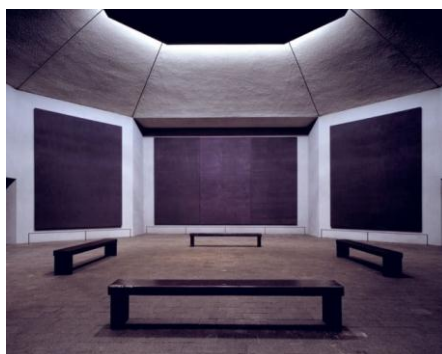
COLOR FIELD PAINTING (zjawisko, które wyodrębniamy w amerykańskim Ekspresjonizmie Abstrakcyjnym)

To obok action painting jedna z głównych tendencji w malarstwie amerykańskim rozwijająca się po II drugiej wojnie światowej w ramach ekspresjonizmu abstrakcyjnego (zwanego też szkołą nowojorską). Color field painting został wyodrębniony ze szkoły nowojorskiej przez krytyka sztuki Clementa Greenberga w 1955 roku i jemu też zawdzięcza swoją nazwę. Głównymi przedstawicielami nowego nurtu w malarstwie byli: Mark Rothko, Barnett Newman, Clyfford Still.

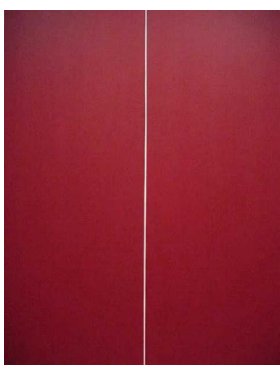
Kolor jest najistotniejszym elementem dzieła, a nadrzędną ideą jest przekazanie jego emocjonalnego oddziaływania. Sam akt twórczy jest ściśle kontrolowany i podporządkowany wyzwaniu w widzu podstawowych przeżyć.

Abstrakcyjna forma ma wyrażać sublimację i nieskończoność. Dla osiągnięcia tego celu eliminowane jest przedstawianie natury, odrzucona zostaje tradycja czy powiązania z jakimkolwiek nurtem w sztuce. Zwłaszcza negowana jest tradycja, jako prowadząca do przewidywalnych rozwiązań.

KANON:

Mark Rothko –Tryptyk (w kaplicy uniwersyteckiej w Houston

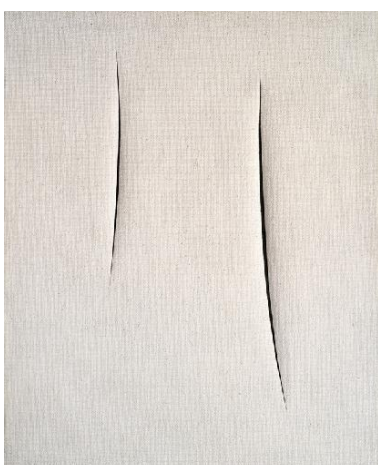

Barnett Newman-Be I

GRUPA ZERO

Grupa powstała w Dusseldorfie w 1957 roku z inicjatywy Heinza Macka, Otto Piene. Artyści uważali, że sztuka nie powinna wywoływać emocji. Uważali też, że każde nieużyteczne działanie może być sztuką, a każdy człowiek artystą.

ARTYŚCI, KTÓRZY WYWARLI WPŁYW NA GRUPĘ „ZERO”:

**Lucio Fontana
Concetto spaziale**

Yves Klein – Antropometrie

SPACJALIZM- Ruch artystyczny zapoczątkowany przez Fontanę, według którego sztuka powinna jednoczyć czas, przestrzeń i barwę wykorzystując nowe osiągnięcia techniki.

Yves Klein – Francuski malarz i rzeźbiarz, performer. Od 1946 roku tworzył obrazy monochromatyczne analogiczne do muzyki, po 1956 roku realizował koncepcje malarstwa

„błękitnego”, który to kolor oznaczał dla niego materializację przestrzeni „nie nazwanej”.
Inspirował się filozofią zen.

HAPPENING

Jednorazowy utwór, wydarzenie artystyczne o charakterze interdyscyplinarnym, zamykający w całość szereg przedmiotów, działań ludzkich, zdarzeń nie związanych logiczną akcją według scenariusza dopuszczającego udział przypadku, obecny w sztuce od 1959 roku.

Angielskie określenie happening oznacza zdarzenie wprowadzone zostało przez Allana Kaprowa dla określenia jednego z wystawionych przez niego spektakli: 18 happeningów w 6 częściach, w Nowym Jorku w 1959 roku. Podtytuł tego spektaklu brzmi: Coś, co ma się zdarzyć: happening. Kaprowa uważa się za twórcę i teoretyka happeningu na świecie. Happening według niego polega na teatralizowaniu zwyczajnych sytuacji życiowych. Choć sami artyści manifestowali swój negatywny stosunek do teatru jako formy artystycznej, czy podkreślali antyteatralną naturę happeningu, to jednak trudno nie dostrzec tu elementów teatralności. W odróżnieniu jednak od tradycyjnej sztuki nie powinno być w happeningu fabuły, spektakl nie powinien niczego symbolizować czy wyrażać.

Happening charakteryzuje się:

- bezpośredniością,
- otwartością formalną,
- elementami improwizacji,
- aktywizacją widza,
- jest wyrazem nieskrępowanej ekspresji twórczej,
- otwarciem formuły dzieła,
- wprowadzeniem akcji w czasie

Twórcy happeningu: **Allan Kaprow, Jon Cage, Tadeusz Kantor, Yves Klein, Joseph Beuys**

Allan Kaprow- 18 Happenings in 6 Parts

John Cage-4 minuty i 33 sekundy ciszy

ART BRUT

Sztuka Surowa. Określenie wprowadzone przez malarza francuskiego Dubuffeta w 1945 roku odnoszące się do zniekształconej lub prymitywnej twórczości artystycznej np. prace dzieci lub chorych psychicznie. Pierwsza wystawa odbyła się w Paryżu w 1947 roku i dała początek nurtowi w sztuce współczesnej posługującemu się prostymi środkami wyrazu, bazującymi na uproszczonej schematycznej formie, deformacji.

Jean Dubuffet-Kapelusz z kokardą

Lata 60-te

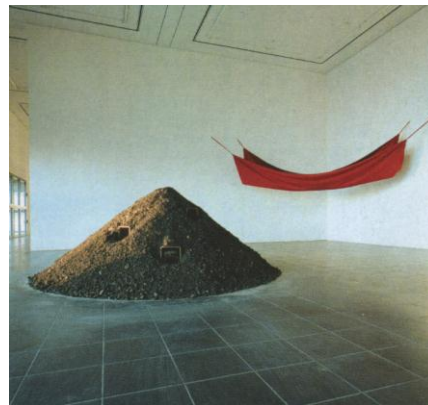
ARTE POVERA

Sztuka Uboga – działania artystyczne rozpowszechnione w końcu lat 60. XX wieku polegające na eksponowaniu w galerii przedmiotów oraz materiałów surowych i ubogich np. cegieł, gałęzi, kości, szmat, desek, gazet, odwołujących się do archetypicznych skojarzeń. Termin związany głównie z grupą włoskich twórców np. Michelangelo Pistoletto. Inni twórcy: Richard Long, Mario Merza.

KANON:

**Michelangelo Pistoletto -
Wenus w lachmanach**

**Reiner Ruthenbeck-
Sterta popiołu IV**

MINIMAL ART

Tendencja w sztuce polegająca na sprowadzaniu form do minimum. Dzieła programowo pozbawione śladów ręki twórcy, są na ogół tylko projektowane przez autorów i zalecane do wykonania warsztatami metodami przemysłowymi. Kierunek rozwinięty w 2 połowie lat 60. XX wieku. Operował formami określonymi prostą, geometryczną budową, nawiązującą do współczesnej produkcji przemysłowej.

Przedstawiciele: **Richard Serra, Robert Morris, Richard Long, Donald Judd**

Richarda Serra-Rzeźba

Donald Judd-6-boxes

NEODADAIZM

Kierunek nawiązujący do twórczości Duchampa oraz dadaistów, który w USA wpłynął na rozwój Pop-Artu.

POP ART

Ruch artystyczny, który pojawił się na początku lat 60. XX wieku, w USA i Anglii. Działalność artystów opierała się na tworzeniu kompozycji, głównie z przedmiotów gotowych, techniką asamblażu, niekiedy poruszanych mechanicznie, często z efektami dźwiękowymi, naśladująca styl reklam, komiksów. Atrybutami Pop-Artu stały się przedmioty codziennego użytku.

We Francji podobne założenia realizowali twórcy zaliczani do nurtu zwanego **NOWY REALIZM**

Przedstawiciele POP-Artu amerykańskiego: **Andy Warhol, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg, Kasper Jones, Georges Segal**

Przedstawiciele POP-Artu angielskiego: **Richard Hamilton**

Przedstawiciele Nowego Realizmu: **Arman, Cezar, Christo**

Andy Warhol- Dyptyk Marlin

Puszka zupy Cambell

Claes Oldenburg-Dwa Cheeseburgery

Jasper Jones-Flaga

George Segal-Cinema

Roy Lichtenstein-M-Maybe

Richard Hamilton-Co właściwie sprawia, że nasze mieszkania są tak odmienne, tak pociągające (collage)

Arman–Akumulacja dzbanków

Cesar–Wielki kciuk

Techniki stosowane przez twórców Pop-Artu

ENVIRONMENT- to jeden ze środków wypowiedzi, jakimi posługuje się sztuka współczesna. Jest to sztucznie tworzona sytuacja przestrzenna przeznaczona dla osób pasywnie w niej uczestniczących. Może to być wnętrze, w którym ściany i sprzęty najeżone są ostrymi odłamkami szkła, albo pomalowana w pionowe pasy kabina z lustrzaną podłogą i sufitem - co na osobie znajdującej się wewnątrz robi wrażenie, że jest zawieszona w szybie ciągnącym się w nieskończoność.

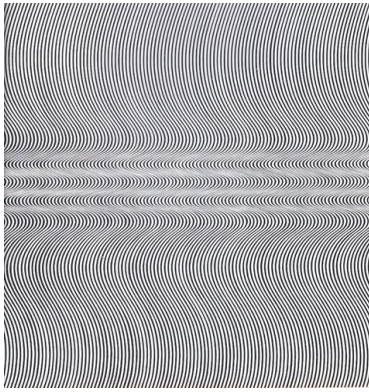
Koncepcja environment wywodzi się z niektórych poczynań dadaistów i surrealistów. Rozwinięta została w latach 50. przez Allana Kaprowa oraz artystów przeważnie związanych z pop-artem.

SERIGRAFIA – sitodruk – Technika druku charakterystyczna dla sztuki XX wieku, w której formą drukową jest szablon nałożony na drobną siatkę tkaną, metalową lub wykonaną z włókien syntetycznych. Wykonanie odbitki polega na przetłaczaniu farby przez matrycę.

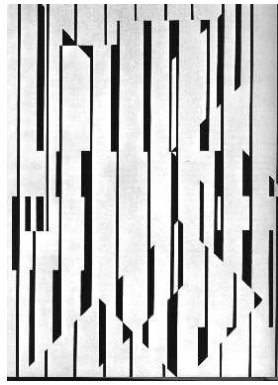
INSTALACJA- wieloelementowa realizacja artystyczna w konkretnej przestrzeni zastanej, lub konstruująca taką przestrzeń. Instalacje wykorzystują wszelkie materiały i media. Ze względu na operowanie przestrzenią wywodzi się z doświadczenia rzeźby i związana jest z rozwojem sztuki w drugiej połowie XX wieku. Ewolucja tej formy wynika z praktyk takich jak: tworzenie environment - autorskich przestrzeni, asamblaży - zestawienia przedmiotów gotowych, tworzenie kolekcji przedmiotów, aranżacji rzeźbiarskiej zwracającej uwagę na relacje pomiędzy obiektami.

OP ART

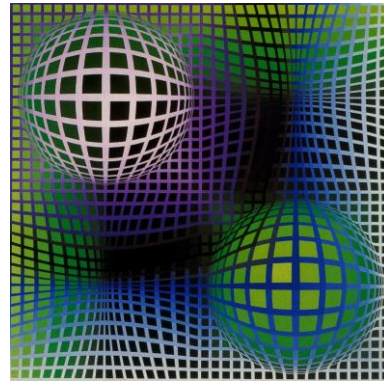
Optical Art. - to kierunek w grafice, modzie, sztuce użytkowej i malarstwie, którego zadaniem jest oddziaływanie na oko widza, a nie na jego intelekt czy emocje; stosujący abstrakcyjne kombinacje linii dające geometryczne złudzenia optyczne, efekty świetlne, dynamiczne i fakturalne, zmierzające do wywołania wrażenia głębi oraz ruchu rozwibrowaniem pola widzenia. Za okres szczytowy Op-Artu uznaje się lata 50. i 60. XX wieku.

Bridget Riely-Prąd

Victor Vasarely-Attai

Kompozycja boo-1978

NEOFIGURACJA

Nowa Figuracja. Nazwa kierunku, który rozwinął się w latach 60. Jest to malarstwo antyestetyczne, z oszpeconą, niemal konwulsyjnie przedstawioną figurą człowieka, podkreślającą pesymizm, katastrofizm, niekiedy okrucieństwo.

Francis Bacon:Innocenty X

Trzy studia do Ukrzyżowania

HIPERREALIZM

Fotorealizm. Kierunek w malarstwie XX wieku, którego celem jest przedstawianie rzeczywistości z jak największą precyzją. Termin ten po raz pierwszy zastosował Daniel Abadie w odniesieniu do twórców amerykańskich odtwarzających na płótnach fotografię.

Nurt ten zrodził się około 1965 roku w Stanach Zjednoczonych. Momentem triumfu hiperrealistów była wystawa sztuki Documenta w Kassel w Niemczech (1972).

Malarze fotorealistyczni, korzystając z założeń Pop-artu, gloryfikują nie przekłamaną rzeczywistość. Tematami malarskimi stają się wystawy sklepowe, samochody lub ich fragmenty, zdjęcia paszportowe itp. Wielu artystów rzutuje z pomocą epidiaskopu wykonane przez siebie fotografie na płótno, i maluje stricte według wyświetlanego zdjęcia. Do tego typu celów niezbędne jest absolutne mistrzostwo techniczne, choć z drugiej strony hiperrealiści byli oskarżani o wykonywanie "mechanicznej pracy" i odtwórczość.

Duane Hanson-Turyści

Kobieta z wózkiem na zakupy

KONCEPTUALIZM

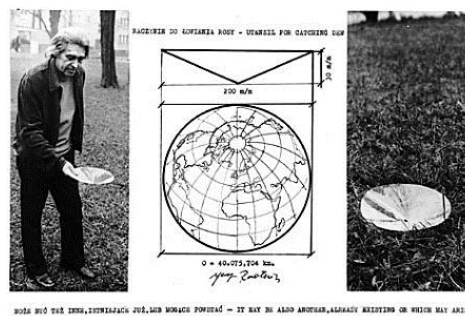
Sztuka pojęciowa. Nurt we współczesnych sztukach plastycznych, rozwijający się od 1967 roku, postulujący dominację zamysłu nad jego świadomie bezosobową realizacją; odrzucenie wszelkich tradycyjnych środków plastycznych i stosowanie głównie elementów pozaartystycznych np. naśladownictwo, parafraza środków przekazu. Koncentrowano się głównie na samej koncepcji dzieła. Pomysł i wartość idei miały stać się pretekstem do wypowiedzi artysty.

Joseph Kosuth
Jedno i trzy krzesła

Joseph Beuys
Krzesło z tłuszczem

Jerzy Rosołowicz
Naczynie do łowienia rosy

Lata 70-te

LAND ART

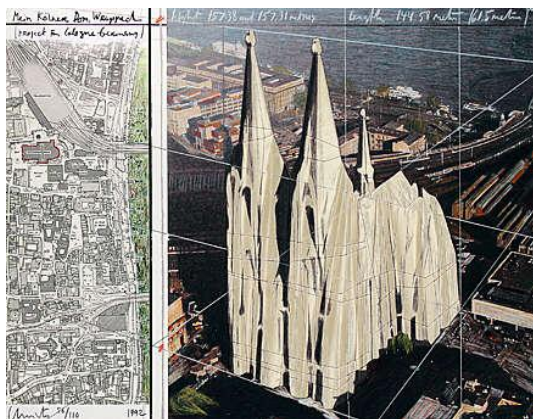
Sztuka Ziemi - to działalność artystyczna, której obszarem działania (tłem, kontekstem czy tworzywem) jest przestrzeń ziemi, obszar środowiska naturalnego. Działania tego typu często są ingerencją w pejzaż, przekształceniem jego fragmentu, lub wykorzystaniem naturalnych procesów dla stworzenia dzieła, obiektu o charakterze artystycznym.

Realizacje tego typu pojawiły się w sztuce w latach 60. XX wieku, a największy rozwój przypadł na lata 70. Były to bardzo różne w skali i charakterze działania, monumentalne realizacje, czasami obiekty wielokilometrowe, czy wymagające radykalnych prac ziemnych czasem subtelne, trudne nawet do znalezienia w otwartej przestrzeni, lub kompozycje

istniejące kilka chwil niszczone np. wiatrem, czy przyplływem. Wiele dzieł tego typu prezentowana była w tradycyjnych instytucjach sztuki (galerie, muzea) w postaci dokumentacji fotograficznej, filmowej, szkiców realizacyjnych, map.

Robert Smithson – Spiralna grobla (Spiral Jetty), Słone Jezioro Utah, 1970

Christo-Katedra w Chartres

Pont Neuf, Paryż

Inne:

Walter De Maria - The Lightning Field, Desert at Quemado, New Mexico, 1977

Richard Long - Six stone Circles

EMBALAGE – Typ działania artystycznego, polegający na tworzeniu obiektów wyglądających jak przedmioty opakowane.

PERFORMANCE

Sytuacja artystyczna, której przedmiotem i podmiotem jest ciało performerera w określonym kontekście czasu, przestrzeni i własnych ograniczeń.

Artysta występujący przed publicznością jest tu zarówno twórcą jak i materiałem sztuki. Czasami przedmiotem performance staje się też publiczność i jej interakcja z performerem, elementem performance może być właściwie każdy przedmiot, pojęcie, obiekt, lub temat wskazany czy zasugerowany przez artystę w trakcie wystąpienia.

Performance uważany jest za sztukę żywą rozumianą dwojako: z jednej strony jako osobisty, personalny pokaz artysty przed publicznością i bezpośredni z nią kontakt, z drugiej – jako sprzeciw wobec tego, co skonwencjonalizowane. Choć obecnie bliższy jest sztukom nietrwałym, jak teatr, swe korzenie zawdzięcza tradycji malarstwa gestu Jacksona Pollocka, który wyeksponował akt malowania, sam proces malarski, co później rozwinęli jego następcy usuwając płótno, a w miejsce dzieła jako rezultatu twórczego umieścili sam proces tworzenia nieowocujący żadnym dziełem sztuki. Obecnie jedyną namacalną pozostałością z przedstawienia jest materiał filmowy, fotograficzny.

Pokrewnymi formami w sztuce były rozwijające się w latach 60. happeningi, ruch Fluxus, intermedia. Performance dąży do zaskoczenia i poruszenia publiczności. Bywa przez to przedstawieniem wysoce kontrowersyjnym, a często kontrowersyjność owa jest wręcz pożądana.

Opracowała Katarzyna Kubik

Na podstawie „Mały leksykon sztuki współczesnej”, Tomasz Rudomino, Warszawa 1990